

4. Державна програма "Вчитель" // Освіта України, 2 квітня 2002 р.
5. Дмитриева М. С., Штейнберг А. А. Научная организация учебного процесса в высшей школе. – Ч.4. Управление и самоуправление деятельностью. – Кишинев, 1978.
6. Основи викладання мистецьких дисциплін / За загальною ред. О. П. Рудницької. – К., 1998.
7. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах 3-4 рівнів акредитації // Інф. зб. Міносвіти і науки України. – № 11. – 2003. – С. 13-17.
8. Резніченко М. І. Сучасний вимір організації навчального процесу на художньо-графічному факультеті в системі вищої педагогічної освіти // Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – Вип. № 10. – 2002. – С. 137-141.
9. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: Метод пособие. – М.: Высшая школа, 1996.
10. Ювяичене П. А. Теория и практика модульного обучения. – Каунас: Швиеса, 1989.
11. Слостенин В. А. Современные подходы к подготовке учителя // Научно-методический журнал "Педагогическое образование и наука". – № 1. – 2000. – С. 44-51.

## МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Рейзенкінд Т. Й.,

Криворізький державний педагогічний університет

***Анотація.** В статті розглядається актуальність формування культури мислення вчителя поліхудожнього профілю, описуються варіанти модульного навчання на основі інтеграції мистецтв. Пропонуються приклади контрольних питань оцінювання рівнів сформованості культури мислення студента.*

***Аннотація.** Рейзенкінд Т. Й. "Модульное обучение в формировании культуры мышления учителя творческих дисциплин". В статье рассматривается актуальность формирования культуры мышления учителя полихудожественного профиля, описываются варианты модульного обучения на основе интеграции искусств. Предлагаются примеры контрольных вопросов оценивания уровней сформированности культуры мышления студента.*

***Annotation.** Reyzenkind T. "Module teaching in forming of culture of thought of teacher of creative disciplines". In clause the urgency of formation of culture of thinking of the teacher of a polyart structure is considered (examined), the variants of modular training are described on the basis of integration of arts. The examples of control questions assessment of levels forming of culture of thinking of the student are offered.*

**Постановка проблеми.** Національне відродження України, інтеграція її в світове товариство, розбудова нового суспільства вимагають створення нової системи освіти, спрямованої на формування компетентності майбутнього вчителя, інструментарієм якої є особистісне смислуотворення.

У Законі України “Про освіту” та Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”) зазначається, що головна мета освіти полягає у створенні можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формуванні культурного та інтелектуального потенціалу нації.

Нині в суспільстві складається соціальне замовлення на особистість, яка б характеризувалась високим рівнем сформованості культури мислення. Воно зумовлене необхідністю розвитку навичок постійного пошуку нової інформації, раціональної самоорганізації в навчальній діяльності, установки на нестандартні вирішення завдань, самовдосконалення особистості. Це забезпечує здатність продуктивно реалізуватися в сучасних умовах, що сприяє зміцненню особистісно орієнтованої стратегії навчання.

Водночас зазначимо, що формування такого складного показника особистості як культура мислення в професійній підготовці вчителя мистецьких дисциплін частіше вирішується в умовах виконання студентом завдання на основі усвідомлення змісту навчального матеріалу та контролю. Студент не завжди може визначитися у засобах пізнання наданого дидактичного матеріалу, при цьому домінує діяльність викладача всупереч діяльності учня, коли викладач виконує роль постачальника інформації [2, 157].

Вивчення одержаної практичної інформації свідчить про наявність протиріч між необхідністю навчання, орієнтованого на формування особистості, здатної усвідомлювати та інтегрувати знання, і відсутністю відповідних науково-методичних засад у галузі формування вчителя мистецьких дисциплін; потребою усвідомлення структури поняття “культура мислення” й невизначеністю механізмів формування цього утворення з точки зору сучасних технологій, а саме з точки зору модульної технології навчання; доцільністю розробки, обґрунтування і використання системи педагогічних умов і методів навчання по формуванню культури мислення.

Наявність викладених вище протиріч складає сутність обраної нами проблеми, що пов'язана зі створенням нової системи вищої освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір, коли пропонується новий зміст, інші підходи, та педагогічний менталітет. За

цих умов вчитель повинен оволодівати уміннями усвідомлювати зміст сучасних інноваційних технологій, ідей і шкіл, зокрема і технології модульного навчання [3].

**Аналіз досліджень та публікацій.** Матеріали, надані в даній роботі, знаходяться в руслі досліджень провідних вчених І. Зязюна, М. Лещенко, Н. Нічкало, О. Рудницької, Г. Падалки, О. Щолокової, і є складовою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету “Формування творчої особистості майбутнього вчителя”, що націлена на реалізацію розвиваючого навчання.

Значний внесок у вирішенні обраної проблеми дослідження зробили І. Зязюн, С. Вітвицька, М. Лещенко, П. Стефаненко. Аналіз праць зазначених вище авторів дозволив нам затвердитися в такому: а) вирізнена основа професійної підготовки вчителя, суть якої полягає у визначенні дидактичного відношення “викладання-учіння”.

Для нашого дослідження має значення той факт, що ця складна взаємодія розглядається як чинник нелінійного характеру [4, 21].

Це надає нам змогу розглядати поняття “культура мислення” у контексті виокремлення нелінійних та лінійних засобів пізнання.

Ми погоджуємося з точкою зору І. Зязюна про те, що “не лінійність відношень на основі мисленнєвого урівноваження цінностей (їх ієрархії, де первинними є суб’єкт-суб’єктні відношення, які визначають специфіку інших відношень (“суб’єкт-об’єкт”, “об’єкт-суб’єкт”, “об’єкт-об’єкт”) вимагає іншого типу наукової раціональності, яка може слугувати методологією іншої науки в її неklasичному виді [4, 22].

Цей підхід має філософський напрям, але він, на думку І. Зязюна, є складовою дидактики і реалізується за допомогою методів дидактики, що виконують функцію підвищення ефективності професійної підготовки. Критерієм цих методів є проблемність учіння, згорнутість інформаційних структур, дистанційне учіння.

Для нашого дослідження є важливою а) теоретична концепція методу згорнутих інформаційних структур [4, 23]. Усвідомлення змісту цього методу зумовлено значущістю алгоритму як чинника, що визначає зміст дій студента, комбінацію розумових методів як основу мисленнєвого процесу, в результаті чого відбувається генералізація ідей;

б) виокремлення системного фрагменту електронного курсу, системоутворюючим компонентом якого є елемент змісту навчального курсу, відповідні змісту навчання дидактичні засоби управління процесом пізнання, дидактичні засоби контролю і стимулювання пізнавальної діяльності, мультимедійні засоби подання інформації [4, 28].

**Мета дослідження.** Викладені вище концепції спонукали здійснити подальший дослідницький ракурс у контексті модульного навчання як технології, що здатна впливати на процес формування культури мислення і визначати мету дослідження, суть якої полягає у доцільності показати особливості модульного навчання у формуванні культури мислення вчителя мистецьких дисциплін.

**Отримані результати.** Аналіз праць за темою дослідження дозволив встановити, що модульне навчання впливає на можливість індивідуалізації навчання, гнучкість навчання. Невеликі одиниці матеріалу можна поєднувати в різноманітні комплекси, кожний з яких відповідає певним дидактичним вимогам.

Важливою рисою модульного навчання є свобода для самостійного виконання творчих завдань, установка на активність учня у пізнавальній діяльності. Також важливою рисою модульного навчання є його дидактична можливість забезпечувати умови для реалізації учителем функції експерта-консультанта, реалізовувати взаємодію учнів в процесі навчання на основі впровадження методу аналізу та питань [5, 253].

Модульна технологія навчання розглядається як інструментарій реалізації інтегративного підходу, забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, комплексного впровадження різноманітних форм занять: індивідуальні, лекційні, семінарські, та контролю, а саме: участь у конференціях, написання рефератів та курсових робіт. Модульна технологія аналізується як інноваційна форма підготовки фахівців, яка забезпечує вплив на рівні професійної компетентності, сприяє реалізації теоретичних знань у практичну діяльність, скорочує термін навчання, сприяє реалізації рівневого навчання, групуванню та систематизації дидактичного матеріалу [5, 184-185].

Водночас вчені, педагоги, психологи наголошують на можливостях модульної технології впливати на забезпечення принципів демократизації, гнучкості, індивідуалізації навчання, коли модуль

виконує функцію відносно самостійної частини навчального процесу, яка містить, насамперед, одне або кілька близьких за змістом понять, законів, принципів [2, 155].

Для нашого дослідження є важливим фактор про те, що в психолого-педагогічних дослідженнях поступово відпрацьовуються алгоритми дій з метою реалізації учіння. До таких слід віднести такі: оглядово-установча лекція виконує первинну функцію у засвоєнні модуля, самостійна робота є головним чинником в усвідомленні навчального предмету, консультації викладача є фактором гуманізації учіння, коли він творчо на альтернативній основі виконує функцію експерта та консультанта у процесі співтворчості, цьому сприяє тьюторське заняття, що включає письмові роботи та дискусії, евристичні бесіди, рольові та ділові ігри.

З огляду викладеного можна вирізнити такі невирішені частки загальної проблеми: створення програми для здійснення модульного навчання вчителя мистецьких дисциплін на етапі формування культури мислення студентів; виокремлення алгоритмів дій, що сприяють засвоєнню модулів; складання інструкцій, модулів; організація контролю і оцінки засвоєних знань, умінь та навичок вчителя.

У ході дослідження ми виходили з того, що модульні програми базуються на сукупності цілей. В основу модульної програми слід покласти основні ідеї курсу, а потім вже здійснювати структурування навчального змісту у відповідні блоки. У цьому зв'язку В. Булгаковим та А. Шульженко покладено трьохшарову модульну програму [6, 43].

У цій програмі згори розташовується дидактична мета для модульної програми. В якості такої мети виступає формування культури мислення вчителя мистецьких дисциплін, яка здійснюється на індивідуальних та лекційних заняттях музично-педагогічного та художньо-графічного факультету педуніверситету.

При цьому ми виходили з того, що ефективність мислення людини визначається здатністю вирішувати завдання, які постають перед нею. Ця спроможність залежить, з одного боку, від природної інтелектуальної обдарованості індивіда, а з іншого – від виховання індивіда, навчання, самоосвіти, життєвого досвіду і, нарешті, від її залучення до культури.

Розвиток освіти як соціального інституту зумовлений багатьма чинниками та умовами, серед яких однією з найважливіших є взаємозв'язок з культурою. Саме культура фокусує систему ціннісних уявлень, що становлять основу особистісних орієнтирів суб'єкта, регулюють його діяльність, переводять людину в якісно інший спосіб буття – більш осмислений та упорядкований.

У процесі навчання учні повинні навчитися мислити. Власне мислення відноситься до числа важко визначуваних понять. У психології мислення розглядається (поряд з емоціями, волею) як один з компонентів внутрішнього (духовного) світу людини і визначається як процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках та відношеннях. Його вважають найвищим ступенем пізнання (Л. С. Виготський, П. П. Гальперін, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн). Через мислення відбувається процес цементування окремих пізнавальних процесів у єдиний блок – інтелект людини, де воно забезпечує здатність людини будувати індивідуальну картину світу по-своєму, особистісно відображати й розуміти навколишню дійсність, суб'єктивно розвивати й реорганізовувати індивідуальний суб'єктивний досвід пізнавальної діяльності з навколишньою дійсністю.

Для мислення характерна проблемність, тобто процес зв'язків у кожному окремому випадку, в кожному явищі, яке складає об'єкт пізнання. Воно розвивається в процесі діяльності.

Підсумовуючи вищесказане, робимо визначення поняття мислення – соціально обумовлений, невід'ємно пов'язаний з мовою психічний процес пошуків і відкриття суттєво нового, процес опосередкованого і узагальненого відображення дійсності в ході її аналізу і синтезу. Мислення виникає на основі практичної діяльності з чуттєвого пізнання і виходить широко за його межі.

Порівняно з відчуттям і сприйманням це значно повніший образ світу, який несе в собі ступінь проникнення індивіда в сутність явищ дійсності, з'ясування їх наявних властивостей.

Необхідна конкретизація поняття мислення з урахуванням особливостей впливу мистецтва. Постають важливими особливості активного відображення світу музичних звуків, жестів, пластики, в

результаті чого виникає думка у формі витонченого почуття – образу. Опора мислення на образ дає змогу назвати його образним. Воно забезпечує основні процеси в естетичному осягненні світу: розкриття естетичної цінності предмету, емоційне реагування на прагнення до естетичного вдосконалення предмета. Проте необхідне й таке мислення, яке дозволяло б вибудувати події в свідомості в логічний ланцюжок. Таке мислення називають понятійним, воно відображає рівень розвитку логічної сторони мислення.

Виходячи з цього, можна констатувати, що мислення – процес збалансований, в основі якого лежить взаємодія думки і почуття. Певною мірою рівень соціального буття зумовлює спосіб мислення конкретної епохи, своєрідність логічних структур та зв'язків на конкретному її етапі.

З культури людина черпає знання, використовуючи їх для вирішення різних завдань; уявлення про цінності та ідеали, які визначають її відношення до цих завдань; і, нарешті, навички, прийоми, правила мислення, що допомагають вирішувати ці завдання. Ця здатність в наукових дослідженнях з філософії та психології має назву “культура мислення”.

У кожній культурі мислення пристосовується до вирішення тих завдань, які постають перед нею. Тому якісно різні культурні світи характеризуються і якісно різними культурами мислення. Осмислення будь-якого завдання будується за відповідними канонами, які у самому узагальненому вигляді утворюють сценарій процесу мислення.

Таким чином, культура мислення – насамперед усвідомлене ставлення до процесу міркування, тобто вміння правильно будувати доведення, спростування, проводити аналогії, висувати гіпотези, знаходити й усувати помилки у своїх і чужих міркуваннях.

Під впливом власного або набутого досвіду в кожній людині формуються певні елементи культури мислення. Фундамент культури мислення становлять правила і закони мислення.

Розвиток учня полягає в якісних змінах психічної діяльності, в переходах від її нижчих щаблів до вищих, у виникненні нових рис пам'яті, сприймання, уявлення, мислення, волі, характеру тощо, у формуванні нових якостей особистості.

У зв'язку з викладеним визначаємо, що культура мислення – це складне інтегральне утворення особистості, що передбачає оволодіння комплексом способів організації активної пізнавальної діяльності щодо вирішення поставлених завдань у процесі пізнання на основі внутрішнього процесу регуляції зовнішньої діяльності.

Формування культури мислення – становлення і розвиток цього складного особистісного утворення в процесі навчання, виховання й освіти.

Складність культури мислення обумовлена її структурністю і визначається такими компонентами:

- мотиваційний, що визначається інтенсивністю потреби особистості у спілкуванні з мистецтвом, відповідальним ставленням до художньої діяльності;

- когнітивний – складає компетентність як систему художньо-естетичних знань, вмінь і навичок; здатність до їх реалізації і накопичення художнього досвіду;

- орієнтаційний – передбачає схильність до рефлексії знань і досвіду, установку на творчу художню діяльність, орієнтовану на самоактуалізацію, самопізнання, самовдосконалення;

- оцінювальний – забезпечує наявність самооцінки продуктів власної художньої діяльності, здатність до діагностування власних здібностей та можливостей інших особистостей;

- креативний – характеризується здатністю вирішувати завдання поза спеціальною підготовкою, схильністю до творчого спілкування з мистецтвом, до глибоко індивідуального бачення художнього світу, яке не укладається в стереотипні рамки вже відомого і загальноприйнятого; передбачає створення оригінальних продуктів власної творчої діяльності.

У зв'язку з викладеним, відзначаємо: визначальною метою педагогічної діяльності є виховання людини культури, що означає розвиток такого типу особистості, якій притаманні якості, що зумовлюють міру гуманності, духовності, творчості.

Культура мислення як інтегральне, психічне й динамічне утворення особистості пов'язується нами з формуванням умінь учнів на уроках мистецтва аналізувати процеси розвитку пізнавальної діяльності, вирізняти її етапи, створювати оригінальні прийоми організації



діяльності на основі варіювання та комбінування окремих суджень в процесі вирішення творчих завдань.

З огляду на викладене, зазначимо, що формування культури мислення у контексті дидактичної комплексної мети потребує розглядання інтегруючих дидактичних цілей для модульної програми, що створює середину для трьохшарової модульної програми.

Інтегруючи дидактичні цілі для модульної програми у контексті розробленої нами семантичної моделі щодо формування смислоутворення передбачає взаємодію модулів на основі інтеграції мистецтв.

У даній статті запропоновано зміст двох модулів, які враховують специфіку організації навчального змісту та базуються на інформативності, системності, інтегративності ідей, зумовлених особливостями формування культури мислення вчителя мистецьких дисциплін, зокрема вчителя музики, який виконує функцію забезпечення поліхудожньої діяльності на уроках музики.

Зміст дидактичних цілей передбачає визначення інтегративних механізмів на основі взаємодії мистецтв та усвідомлення закономірностей сучасного мислення та визначення алгоритмів пізнання матеріалу, що має відображення у конкретних питаннях тесту щодо знань, умінь, навичок студента. Питання тесту складало третій шар модульної програми.

Наведемо загальний модуль навчання “Педагогіка слова як фактор реалізації стратегії особистісно орієнтованого навчання”. Модуль є базовим конструктом семантичної моделі професійної підготовки вчителя поліхудожнього профілю.

В основу змісту цього фрагменту покладена концепція цілісного пізнання артефактів культури, форм, способів усвідомлення та інтерпретації продуктів загальнолюдської діяльності, усвідомлення суті принципу історизму у формуванні культурологічних знань, визначення ролі потреб сучасної особистості до комплексних глобальних досліджень. Це передбачає вплив на формування культури мислення.

Вирізнений нами модуль професійної підготовки вчителя знаходиться в руслі класифікації педагогічних технологій А. М. Алексюка за напрямком модернізації традиційної освіти на основі гуманізації та демократизації навчання, реконструюванні дидактичного матеріалу,

забезпечення принципу природовідповідності, впровадження цілісних технологій авторських шкіл.

В основу модуля покладена концепція формування культури мислення вчителя на рівні вільної творчої індивідуальності, організації сучасних способів формування культури мислення, культури спілкування, комунікативних умінь, компетентності, національної самосвідомості. Це складає умови для цілісного сприйняття світу, інтеграції культурологічних знань в самосвідомість учнів, коли провідною ідеєю особистісно орієнтованого навчання стає формування концепції “Я-образ”. Вона передбачає наявність мотивації до самоактуалізації, самопізнання, саморефлексії, наявність моральних цінностей, усвідомлення сенсу духовно-ціннісного центру.

Тема модуля: “Дидактичні основи впровадження педагогіки слова в професійну підготовку вчителя музики”; “Критерії оцінювання технологій впровадження педагогіки слів в професійну підготовку вчителя музики поліхудожнього профілю на основі взаємодії мистецтв”.

Внаслідок оволодіння модулем студенти повинні отримати такі поліхудожні знання, вміння, навички.

Теоретичні знання.

Студенти повинні знати:

- поняття “принцип науковості”, “принцип інформативності”, “принцип життєдіяльності”, “проблемності”, “глобальності”, “інтегрованості”, “діалогічності”, “адаптації”;

- поняття “педагогіка слова” як базовий інструментарій підготовки вчителя до художньо-професійної діяльності;

- поняття “функції педагогіки слова” (освітня, художньо-комунікативна, творчо-перетворювальна).

Студенти повинні мати уявлення:

- про критерії змісту поняття “педагогіка слова” на основі методологічних підходів до філософії імені;

- про класифікації підходів до теорії особистості у навчальному процесі та художньому творі (діяльнісний, психодинамічний, когнітивний підходи до формування сучасної особистості);

- про структуру слова як поняття динамічного, складного та синтетичного з урахуванням особливостей взаємодії мистецтв: а)

мотиваційний в контексті екзистенціалізму, що воліє до суб'єктивно-ідеалістичного напрямку художнього сприйняття та створення художнього образу; це впливає на оригінальність створення художньо-творчої діяльності, глибину передачі естетичного пізнання художнього твору; б) духовно-пізнавальний компонент, який передбачає усвідомлення тотожності ідей і слова – логос. Це надає можливість вважати слово інтегрованою системою, в якій кожне поняття синтезує ідею взаємодії цілісності та частки. Останнє має предметне відображення у відповідних знаках та символах і є фактором впливу на формування естетичних переживань, ціннісного відношення до текстів культури; в) цілісно просторово-часовий компонент, що передбачає можливість одномоментного усвідомлення інформаційного простору всіх прошарків культури від древності до сучасності, зафіксованих у колективній свідомості людства у формі поетичної думки. Вона відрізняється від загального усвідомлення, способу розуміння усвідомлення людських відношень, вирізненням естетичної функції, формуванням естетичного відношення до художнього твору на основі афекту та протилежних почуттів та зародження антитези в парадигмі епосу, драми, трагедії.

Студенти повинні мати уявлення:

- про роль осяяння, катарсису, який є способом захисту особистості від негативних спонтанних впливів (З. Фрейд);
- способи організації поведінки та вчинків особистості в контексті сформованого ідеалу (Л. Виготський);
- формування культури мислення майбутнього вчителя на основі опонентної взаємодії за схемою: вчений-митець-вчитель-учень, коли враховуються особливості мислення в образах, формування естетично-ціннісного відношення до мистецтва, пізнавальна художньо-образна функція мистецтва;
- про змістові дидактичні можливості педагогіки слова, що дозволяє забезпечити міждисциплінарний підхід, в основу якого покладена концепція взаємодії філософських, математичних, психологічних, педагогічних методів дослідження, а також методи семіотики (науки про різні системи знаків, які використовуються для трансляції інформації).

У цьому фрагменті модульної програми ми знаходимося в руслі класифікації педагогічних технологій А. М. Алексюка за такими ознаками: наявністю філософської основи та ознакою орієнтації на особистісні структури, що включають такі поняття як “матеріалізм”, “ідеалізм”, “метафізика”, “екзистенціалізм”. Вони стають невід’ємним компонентом навчання та виховання на основі взаємодії підходів професійних, гуманістичних, політехнологічних.

При цьому ключова педагогіка слова передбачає поступове досягнення результатів, в якому має місце відстрочений вплив через поступове створення уявлень та абстракцій.

Переривання поступовості досягається за допомогою переведення діяльності учнів та студентів в інший комунікативний простір на основі взаємодії мистецтв.

Учні повинні вміти:

- визначати особливості наукових та художніх методів дослідження та навчання в процесі формування поліхудожніх знань, умінь та навичок, на уроках мистецьких дисциплін;
- оволодіти вміннями оперувати словом як показником професійної компетентності вчителя;
- оволодіти вмінням виконувати функцію режисера на уроках мистецьких дисциплін;
- оволодіти вмінням не лише адаптуватися до інформативного простору культурологічних знань, але й створювати власне середовище суджень щодо творів мистецтва;
- оволодіти вміннями інтерпретувати художній твір на основі пізнання символіки;
- оволодіти вміннями забезпечувати триетапний порядок наукового дослідження: збір фактів-гіпотеза-перевірка.

Студент повинен оволодіти експериментальними дослідженнями, здійснювати зв'язки між інформацією, накопиченою в банку ідей; пошуки прийомів організації інформації в єдину цілісність; дослідження ефективності системи педагогічних умов у формуванні вмінь інтерпретувати художній твір.

Нами також впроваджувався модуль формування культури мислення студентів на основі взаємодії зображення-звука-слова.

Стрижнем фрагменту програми є розмаїття просторової ситуації, що забезпечується знаковим матеріалом, притаманним мові візуального мистецтва.

Методологічними засадами впровадження цього фрагменту семантичної моделі в професійну підготовку вчителя поліхудожнього профілю покладена концепція варіювання елементами моделі як цілісної системи. Враховується умова включення студента в процесі художньої діяльності в нові зв'язки на основі взаємодії різноманітних знакових систем, у яких фактором інтеграції є художні синестезії.

При цьому процес пізнання супроводжується вирізненням нових якостей, формуванням оригінальних понять та суджень (в даному випадку ми знаходимося в руслі концепції Л. С. Рубінштейна), змістом якої є варіювання елементами моделі як системи.

При цьому студенти повинні знати, що формування культурологічних знань базується на принципі топографії мистецтва, який передбачає накопичення емоційно-образного досвіду особистості, оволодіння вміннями оперувати сформованими поняттями; оволодівати прийомами усвідомлення змісту картографічних проєкцій як способу узагальнення історичних культурологічних схем щодо традицій, національних особливостей, стиля, новаторства. Все це складає зміст системи факторів впливу на художнє сприйняття твору та формування культури мислення.

Студенти повинні мати поліхудожні знання щодо поняття “рефлексія”, про її показники, зокрема: об'єктивність, яка базується на закономірностях історичного мислення, наукових обґрунтуваннях, затверджених правилах, ідеологічних установах.

Студенти повинні мати уявлення про те, що рефлексія вступає у взаємодію з фактором суб'єктивності особистості, глибинним усвідомленням власного “Я”.

Студенти повинні усвідомлювати суть конфлікту альтернативних мотивів на основі двох підходів: а) перший підхід базується на знаннях, звичаях, традиціях, що співвідноситься з моделлю оперування готовими образами (реалізується принцип топографії мистецтва); б) другий підхід характеризується потребою розвитку вмінь формулювати питання, створювати самоцінні продукти діяльності, здійснювати вчинки за

ознаками ризику та новизни (реалізується принцип топології мистецтва). Саме це забезпечує створення евристичної художньо-педагогічної ситуації у різноманітних формах комунікативного спілкування й глибинне пізнання.

Студенти повинні уявляти кінцевий результат переживання смислів культури, що базуються на принципах топології мистецтва та має відображення у формуванні моделі нового художнього образу. Водночас останній стає інтегративною цілісністю різноманітних значень, що пов'язані з накопиченням знань, емоційного досвіду, фактів пізнання явищ у процесі спілкування з художніми реаліями; самовизначення емоційно-образного контексту, створення продуктів нової художньої реальності.

Студенти повинні мати уявлення про фактор осяяння як екзистенціальний факт, що дозволяє забезпечити перехід від картографічного інформативного осяяння, що символізуються з достовірністю знань про мистецтво, інформативної культури до топології культури, яка дозволяє вирізніти суб'єктивний фактор особистості у якості креативної реальності.

Студенти повинні оволодіти такими вміннями:

- створювати евристичні педагогічні ситуації, орієнтовані на формування поглядів світобачення учнів в умовах взаємодії різноманітних художніх текстів культури;
- оволодівати алгоритмами творчих дій;
- в процесі інтеграції художнього твору реалізовувати перехід з однієї образної концепції на іншу на основі визначення ролі метафори математичної моделі в становленні художнього образу;
- оволодіти методами інтелектуального тренінгу організації інтелектуальних вправ для розвитку пам'яті та синтетичних комбінаційних здібностей;
- оволодіти вміннями впроваджувати в навчальний процес ігрові методи на основі інтеграції наукових абревіатур, мотивів музичного твору, заміни словесних решлік музично-поліфонічними; використання методів порівняльного аналізу між візуальними компонентами в музиці, та музичними компонентами в творах образотворчого мистецтва та в поетичних творах.

З огляду вищевикладеного, знання та вміння, що набуваються студентами, засвоювалися на адаптивному рівні та на рівні виконання завдань за зразком.

Нижче зробимо спробу стимулювати вплив факторів, зумовлених специфікою даного фрагмента модульної програми і створити умови посиленого ракурсу образотворчого мистецтва, що інтегрує в собі зображувальні компоненти, звукові та понятійні імпульси.

Зазначимо, що модульне навчання зумовлено визначенням сфери конкретно-предметних дій, що складає резерви для розвитку мислення, вирізнення наочно-образних взаємозв'язків, формування теоретичних, естетичних та мистецтвознавчих понять.

Модульне навчання забезпечує умови використання технологій на основі співвідношення системи знань і системи способів пізнавальних дій учнів, студентів на основі міжпредметних зв'язків.

У цьому контексті студенти повинні знати про варіативний рівень формування знань, навичок та вмінь.

Тому студенти з метою оволодіння поліхудожніми вміннями на варіативно-творчому рівні повинні мати уявлення про структуру творчих алгоритмів на рівні митця, композитора, режисера, зокрема:

- студенти повинні знати та пережити осяяння як кінцевий результат переживання, коли визначається та усвідомлюється концепція "Я-образ" в контексті пізнання культурно-інформативного простору на основі історичного принципу пізнання, та динамічних наочно-зорових образів, зумовлених специфікою образотворчого мистецтва;

- студенти повинні знати, що осяяння пов'язано із спостереженням динамічних образів, і з'ясуванням смислових, емоційних зв'язків, що виникли на першому етапі сприйняття.

Зазначимо, що розвиток вмінь бачення світу здійснюється за допомогою зв'язків між реаліями світу, природи. Це підвищує гнучкість, глибину знань.

Синтетичність зв'язків на цьому етапі полягає у сформованості поглядів високого рівня інтеграції, узагальнення, усвідомлення картин світу, коли зорові уявлення підкріплюються вторинними асоціаціями між візуальним та музичним рядом.

При цьому використовуються такі прийоми як усна монологічна мова вчителя, діалог вчителя та учня, використовуються мислительні дії, прийоми порівняння накопичених ідей.

Фрагмент модульної програми зображення-звук-текст передбачає оперування інструментарієм, складовою якого є зв'язуючий тип взаємодії мистецтв. В основу його покладений принцип міжпредметних зв'язків.

Вони зумовлені дидактичними можливостями, що стимулюють розвиток здібності студента та учнів переносити з одного предмета на інший рішення художньо-педагогічних завдань. В якості обов'язкового компоненту модуля на основі застосування міжпредметних зв'язків є скерованість на отримання перетворюючого результату, на основі вибору та координації навчального матеріалу.

Міжпредметні зв'язки даного фрагменту впливають на формування синестезій, які сприяють розвитку духовного зору, слуху, глибинної пам'яті.

Таким чином, можливо встановити, що одним із інтегративних механізмів є ікона, як мислення наочними образами. Ікона як знак відображає співвідношення між предметами і явищами світу, що виступають у якості зброї духовного пізнання. Цей феномен має відображення в різноманітних мистецтвах.

Невипадково церковна дія є праобразом синтезу мистецтв, коли слово, зображення, мелодія, ритуальний жест знаходяться у взаємодії.

Ця якість ікони є показником постійності і називається інваріантом при певних перетвореннях координат у просторово-часових співвідношеннях.

Фрагмент моделі передбачає організацію умов формування культури мислення сучасної особистості вчителя за допомогою творчих, рефлексивних, мотиваційних модулів на основі використання комп'ютерних технологій в процесі створення кінематичних художніх конструкцій. Вони передбачають відображення візуально рухомих художніх образів внутрішнього світу особистості на основі синтетичного руху на екрані комп'ютера музичних та кольорових образів та синтезу технічно-створених ефектів комп'ютерної графіки з музичними фрагментами.

З огляду викладеного зробимо такі висновки:



1. Формування культури мислення вчителя мистецьких дисциплін є проблемою актуальною, поза вирішенням якої неможливе сучасне навчання.

2. Поняття “культура мислення” є складним динамічним утворенням особистості, що забезпечує її життєдіяльність у сучасному суспільстві, зумовлює творче вирішення завдань в процесі навчання на уроках мистецтва.

3. Оволодіння вчителем культурою мислення є процесом керованим за допомогою певної системи умов на основі інтеграції філософських, психолого-педагогічних та мистецтвознавчих знань. Модульне навчання є умовою оптимізації формування культури мислення вчителя.

4. Під модулем слід розуміти цільовий фундаментальний вузол, в якому об'єднані конкретно-предметний навчальний зміст і технологія його оволодіння, за допомогою усвідомлення основних положень розробленої модульної програми та контролю і оцінки засвоєних знань, умінь і навичок.

**Подальша перспектива** впровадження модульного навчання передбачає пошук методів створення модульних програм на основі інтеграції різноманітних форм мислення, уточнення змісту інструкцій з дидактичним матеріалом, створення системи інформаційних технологій з метою формування компетентності учителя, інструментарієм якої є такий складний компонент структури мислення як особистісне смислоутворення.

#### *Література*

1. Алексюк А. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання: Навчальний посібник. – К.: ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Грищенко О. Вплив інноваційних технологій на розвиток педагогічної майстерності вчителя // Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: Монографія. – К., 2003. – С. 178-202.
4. Зязюн І. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: Зб. наук. праць / За ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Нічкало. – К., 2003. – С. 15-29.
5. Стефаненко П. Дистанційне навчання у вищій школі: Монографія. – Донецьк: Дон НТУ, 2002. – 400 с.
6. Шульженко А., Булгаков В. Про рейтингову систему оцінки знань студентів та її ефективність у діяльності кафедр // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції “Новітні дидактичні технології та їх використання в музично-педагогічній практиці” / За ред. А. М. Шульженка. – Кривий Ріг, 2002. – С. 43-47.